

Kunnskapsgrunnlag og metoder for tidlig identifisering av risiko hos barn og unge.

Geir Møller – 29.11.2017

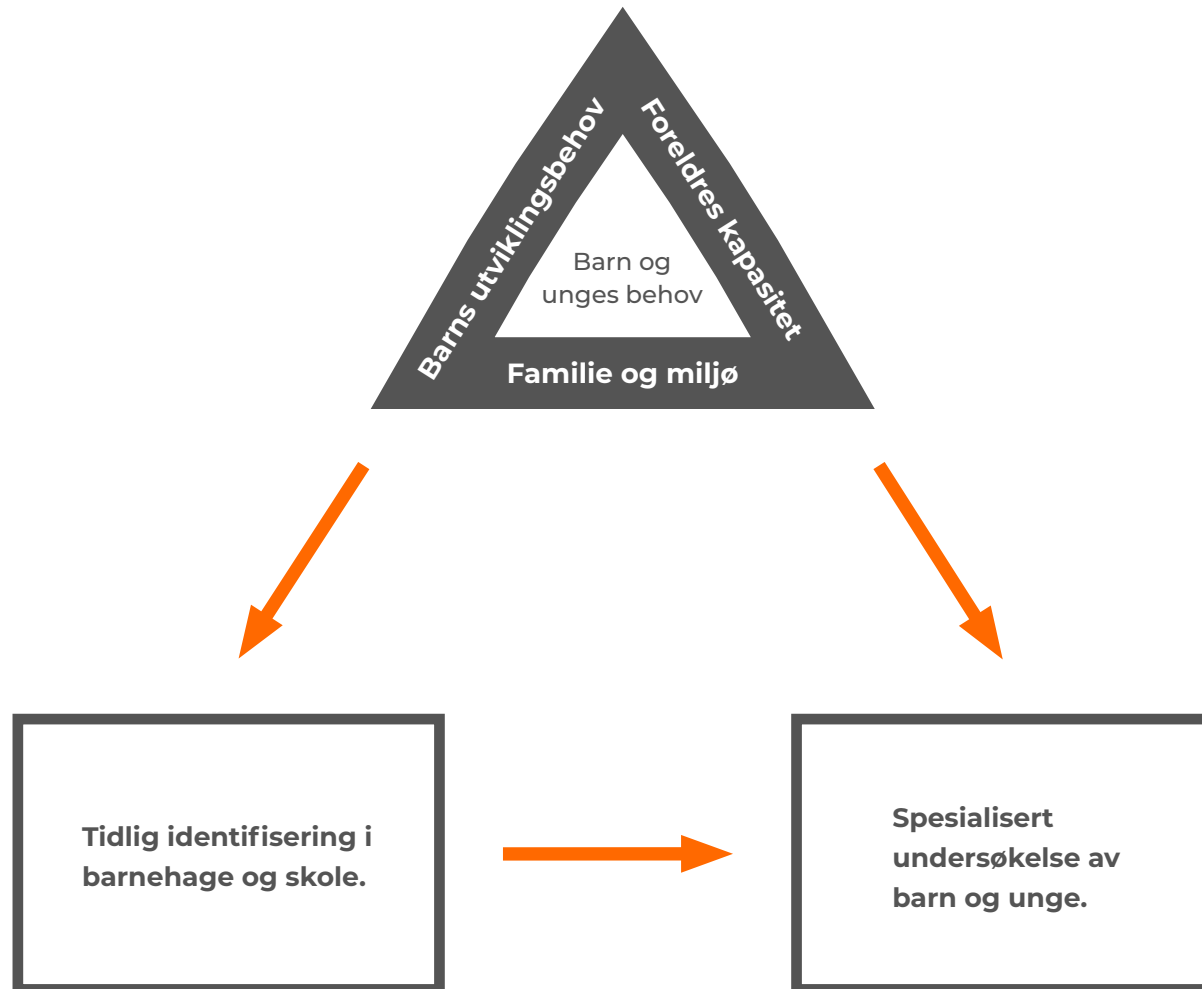
OVERSIKT

- Kunnskapstrekanten
- Treffsikkerhet
- To identifiseringsmetoder
 - Screening
 - Prosessmetoden
- Tegn og signaler
 - Anvendelse av tegn og signaler
 - Avsløringsprosesser
- Samtalemeter
- Prosessmodeller

Kunnskaptrekanten

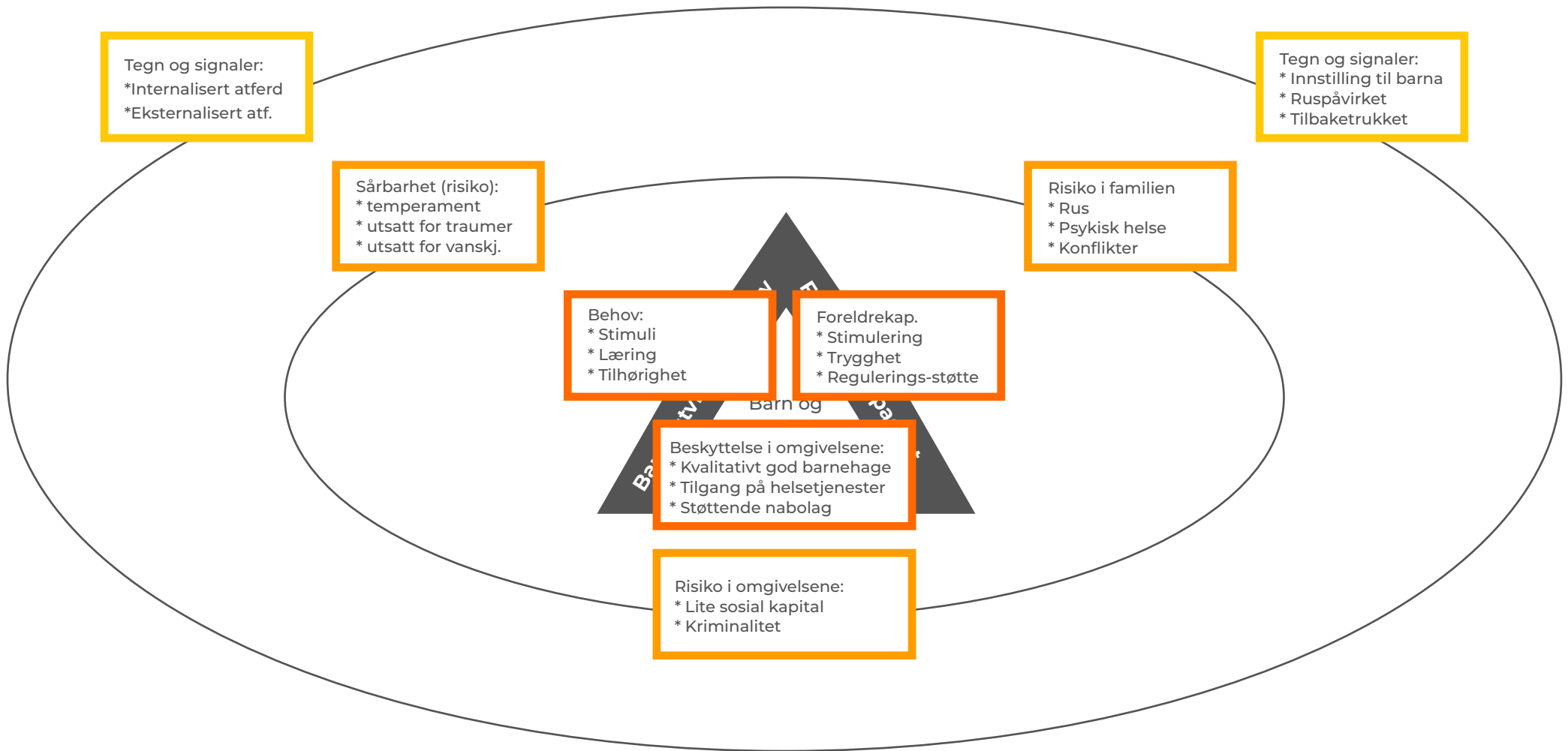
Kunnskapsgrunnlag

Helhetlig kunnskapsmodell

- Behov og beskyttelse
 - Barns behov
 - Hvordan ivaretar foreldre behovet (nære resiliensfaktorer)
- Kunnskap om risiko og sårbarhet
 - Hva gjør barn sårbare
 - Hva er risikofaktorene
 - Tegn og signaler på risiko

Treffsikkerhet

		Faktisk grunn til bekymring	
		Ja	Nei
Antatt grunn til bekymring	Ja	Observert bekymring	Ubegrynnet bekymring → Falske positive
	Nei	Barn vi ikke ser ↑ Falske negative	Alt OK

To metoder for å fange opp barn i risiko

Screening (kliniske undersøkelser)

- Tradisjonell screening
 - Hovedsakelig utviklet for hjelpetjenester og spesialisttjenester
- Flerportalkartlegging, f.eks. TIBIR
 - Trinn 1
 - «Hvordan trives du i rollen som mor/far?»
 - «Har du noen utfordringer og/eller bekymringer i forhold til barnet i rollen som mor/far?»
 - Trinn 2
 - Omfattende kartlegging hos hjelpetjenester/spesialist

Prosessmetoden

- Prosessmetodene baserer seg på å fange opp barn som bekymrer gjennom en prosess som består av flere komponenter.
 - Undring/bekymring (tegn og signaler)
 - Konkretisering (loggføring)
 - Samtaler/dialoger
 - Beslutning
- Eks. nivå 0 i BTI

Hva slags tegn og signaler?

- Omsorgssvikt (ekskl. fysiske og seksuelle overgrep)
 - Totalt 49 tegn og signaler fordelt på 5 kategorier/typer tegn og signal
- Fysiske overgrep
- Seksuelle overgrep
- Andre
 - Atferdsutfordringer
 - Utsatt for mobbing
 - Rus- og spillproblematikk
 - Psykiske plager/lidelser

TEGN OG SIGNALER PÅ OMSORGSSVIKT

Følelsesmessige uttrykk og atferd	Uvanlig atferd og utviklingstrekk	Sosiale forhold	Fysiske tegn	Foreldre og relasjon til barna
Innadvendt, trist, tilbaketrukket	Urolig, konsentrasjonsvansker	Ettergivende atferd	Påkledning	Foreldres relasjon til barn
Gråt, trøstesløshet, vanskelig å berolige	Forsinket/tap av ferdigheter eller regresjon	Uvanlig tilknytningsatferd	Hygiene	Foreldre med psykiske lidelser
Innadvendt, trist, tilbaketrukket	Læringsvansker og skolerelasjon	Oppmerksomhets-søkende	Mat-/ spisevaner	Foreldre med rusmisbruk
Angst, anspent ol.	Enurese, enkoprese	Klynger seg til voksne	Fysiologisk utvikling, over-/undervektig	Uforutsigbare foreldre
Irritabel, sinne, raseri, opposisjonell	Selvskading, selvdestruktiv	Sosial involvering med andre barn	Trøtthet/ søvnmangel	Tilbaketrekning
Sensitiv for lyd, lys og omgivelser	Bruk av rusmidler	Kommer ofte i konflikt med andre barn	Fysiske plager	
Slapp, nummen, interesseløs, følelsesløs	Tyveri, kriminalitet, løgner	Avvikende eller konfliktfylt relasjon til foreldre	Mangelfullt tilsyn	
		Avviser/unngår voksenkontakt	Manglende medisinsk oppfølging	

Hovedgruppe	Kortnavn	Beskrivelse
Følelsmessige uttrykk og atferd	Innadvendt, trist, tilbaketrukket	Barnet opptrer som innadvendt, tilbaketrukket og/eller trist. Sped og småbarn fremstår som passive og har manglende vitalitet
	Dårlig selvbilde/selvfølelse	Barnet fremviser dårlig selvbilde og/eller dårlig selvfølelse. For de yngste barna omtales tegnet som tap av selvaktelse
	Gråt, trøstesløshet, vanskelig å berolige	Barnet gråter ofte, er vanskelig å trøste eller berolige
	Angst, anspent ol.	Barnet er ofte engstelig eller viser unormalt stor engstelse. Gjelder spesielt i situasjoner hvor barnet skiller seg fra omsorgspersoner
	Irritabel, sinne, raseri og opposisjonell	Barnet har vanskelig for å regulere sinne og frykt. Det kan ha raserianfall eller utvise en utagerende eller aggressiv atferd. I tillegg kan barnet fremstå som spesielt opposisjonell.
	Sensitiv for lyd, lys og omgivelser	Barnet opptrer sensitivt eller er sverten av høye lyder og stekt lys. Påvirkes lett av uro fra omgivelsene.
	Slapp, nummen, interesseløs, følelsesløs	Barnet fremstår som nummen, slapp og/eller i nteresseløs, har redusert oppmerksomhet og er lite interessert i lek, aktiviteter eller andre personer.

Hovedgruppe	Kortnavn	Beskrivelse
Sosiale forhold	Ettergivende atferd	Barnet viser overdrevent god oppførsel for å unngå misnøye hos foreldre eller andre omsorgspersoner. Barnet kan også preges av å permanent tilpasse seg eller oppfylle andres behov og forventninger.
	Uvanlig tilknytningsatferd	Barnet er ukritisk og overdrevent vennlig overfor ukjente voksenpersoner og kan fremstå som ukritisk kontaktsøkende. Alternativt kan barnet virke uaffisert av eller ha uvanlig lite reaksjon når foreldre forlater barnet.
	Oppmerksomhetssøkende	Barnet er oppmerksomhetssøkende, dvs. krever unormalt mye oppmerksomhet fra omgivelsene. Kan utløse negative reaksjoner for å oppnå oppmerksomhet.
	Klynger seg til voksne	Barnet har tilbøyelig til å klenge seg til voksen eller utviser uvanlig ved adskillelse. Barnet kan også ha uvanlig fokus på foreldre sett i forhold til alder og utvikling. Alternativt kan reaksjonen være at barnet unnlater å søke trøst hos voksne.
	Sosial involvering med andre barn	Trekker seg fra sosiale sammenhenger, har vansker med å samspille med andre, virker ensom.
	Kommer ofte i konflikt med andre barn	Kommer ofte i konflikt med andre barn (udokumentert)
	Avvikende eller konfliktfylt relasjon til foreldre	Barnet unngår å søke trøst eller kjærlighet fra omsorgspersoner når det er bekymret.
	Avvikende eller konfliktfylt relasjon til foreldre	Barnet er motvillig mot å være i kontakt med eller i nærheten av bestemte personer. Kan også være ekstremt på vakt mot voksenpersoner. (udokumentert)

Hovedgruppe	Kortnavn	Beskrivelse
Foreldre og relasjon til barna	Foreldres relasjon til barn	Foreldre er fiendtlig innstilt til egne barn, gjør barnet til syndebukk, har overdrevne forventninger til barnet, eksponerer barnet for skremmende opplevelser, bruker barnet til eget behov (f.eks. i skilsmisser), sørger ikke for sosialisering av barnet eller gir ikke barnet følelsesmessig respons.
	Foreldre med psykiske lidelser	Foreldre viser eller gir uttrykk for å ha psykiske plager i form av å være mentalt overbelastet (ved arbeidsledighet, sykdom, overarbeidet), har skiftende stemningsleie, lider av depresjon/angst eller opptrer irrasjonelt på bisarre måter. (udokumentert)
	Foreldre med rusmisbruk	Foreldre gir signaler om rusproblematikk ved å møte opp med barnet i ruspåvirket tilstand
	Uforutsigbare foreldre	Foreldre glemmer å hente barnet, barnet hentes av mange ulike personer eller foreldre gir elles uttrykk for å ha en uforutsigbar hverdag
	Tilbaketrekning	Barna har et stort og uforklarlig fravær fra barnehage og skole, barna hindres i å være samme med andre og foreldrene trekker seg fra kontakt med barnehage, skole og helsetjenester.

Hvordan tolke tegn og signaler?

- Tegn og signaler er bare en indikasjon på at noe er galt. Oversikter er derfor bare et hjelpemiddel for å gjøre en mer generell vurdering av – eller fatte beslutning om - det er grunn til bekymring.
- Oversikter over tegn og signaler må brukes i kombinasjon med begreper som skjønn og magefølelse.
- En enkel observasjon av ett tegn er ikke ensbetydende med at det er grunn til bekymring. Tegn som vedvarer over tid, eller flere tegn samtidig, gir derimot større grunn til bekymring
- Generelt anbefales det å betrakte observasjon av tegn og signaler som utgangspunkt for en lengre prosess.

Avsløringsprosesser

- Jensen m.fl. (2005)
 - Avsløring foregår i form av en dialogprosess med uklare tegn og signaler
 - Barnet må ha en mulighet til å gi signaler
 - Temaet må indirekte bringes på bane av voksenperson
- Staller (2005)
 - Barnet går gjennom en bevisshetsprosess
 - Barnet tester ut reaksjonen til personer det er aktuelt å snakke med (voksenpersonens reaksjon er avgjørende)
 - Barnet vurderer konsekvensene ved å avsløre
- Flåm og Haugsveen (2013)
 - Det avgjørende er at barnet møtes med åpen respons (i motsetning til å avvise signalene)
- Reitsema og Grietsens (2016)
 - Avsløring foregår i form av både verbale og atferdsmessige, direkte og indirekte, signaler på overgrep.
 - Tegn og signaler fra barnet må forstås som en del av en interaksjonsprosess med flere elementer

Samtalemetoder

- Med foreldre (1)
- Med barn (4)

Samtalemetoder – med foreldre

- "Den nødvendige samtalen"
- Formål
 - Dele bekymring med foreldre basert på observasjoner av barnet
 - Skape et samarbeid med foreldre for å sikre barnet
 - Vurdere behov for ytterligere støtte til barnet eller familien
 - Motivere familien til å skape endringer
- Tre faser
 - Innledende fase: hva møtet skal handle om og om å lytte til foreldrene
 - Innholdsfasen: konkretisere observerte problemstillinger i barnehagen/på skolen
 - Avrundning: konkludere om status og eventuelt om videre arbeid

Samtalemetoder – med barna

- "Snakk med meg" – Den utviklingsstøttende dialogen
- "Den dialogiske barnesamtalen" (NKVTS)
- Ta opp uro/Urosamtalen
- Samtaler med barn (Folkehelseinstituttet)

Samtaler med barn (FHI)

- Barn vil ofte gi respons de tror er forventet av dem og bryr seg ikke nødvendigvis om hvorvidt de motsier seg selv.
- Barna tenker på en selvsentrert måte og kan ha problemer med å forstå andres synspunkter, spesielt i en fremmed og ukjent kontekst.
- Barn har problemer med hypotetiske eller vage og uklare begreper
- Barn har en tendens til å blande kilder, f.eks. ting de selv har opplevd med ting de har observert eller noe de har blitt fortalt
- Barn kan ha vanskelig for å snakke med fremmede eller om emosjonelle og vanskelige tema
- Barns utsagn kan være påvirket av suggesjon (påvirket av andre)

Samtaler med barn (FHI)

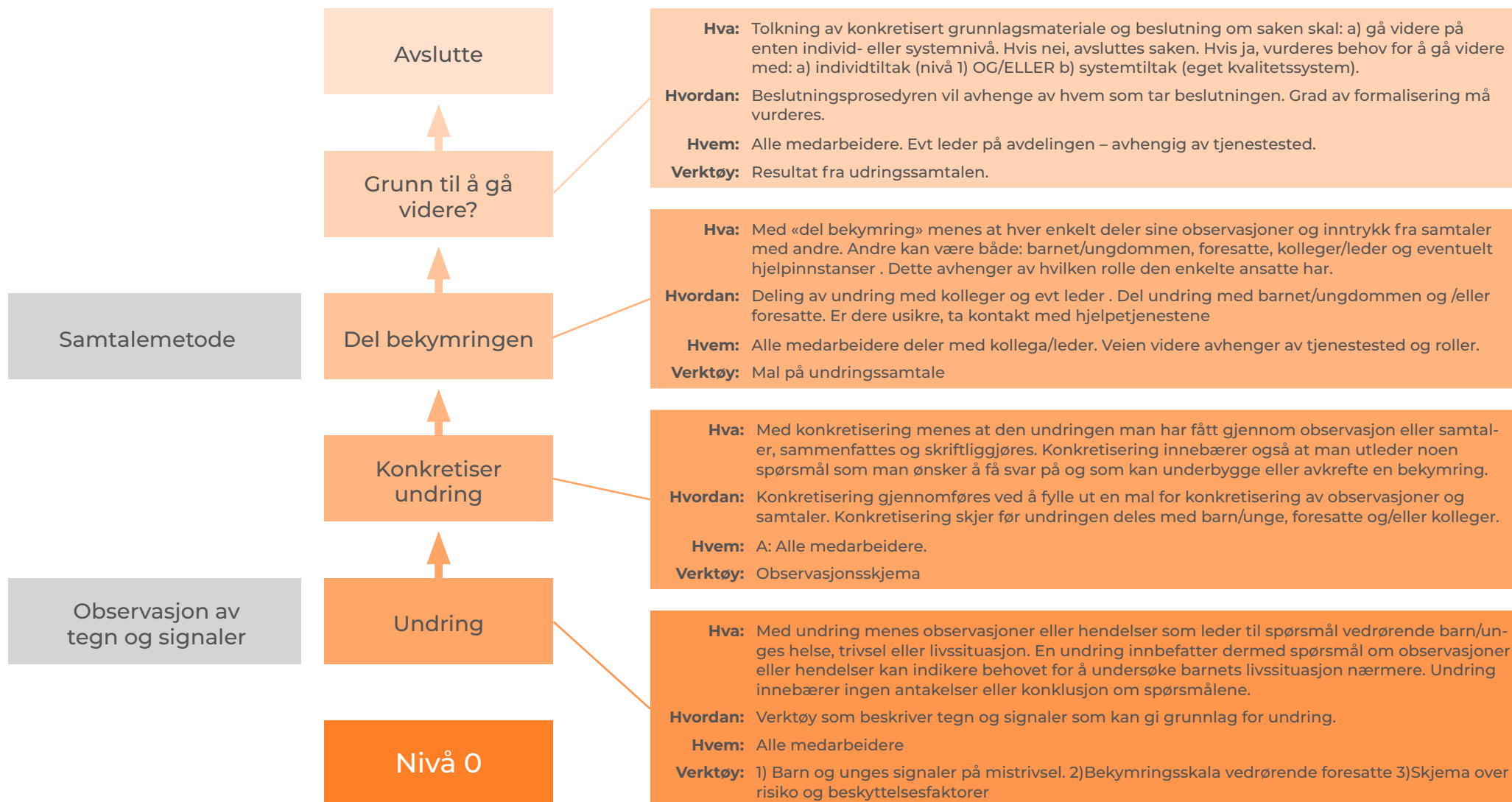
- Gjennomgår 12 ulike internasjonale samtalemetoder med barn (bl.a. «Den dialogiske barnesamtalen»)
- Fellestrekk i metodene:
 - Metodene bygger på bruk av åpne spørsmål og ledetråder
 - Metodene inneholder teknikker som skal sikre en nær relasjon med barnet
 - Det skal redegjøres for hensikten med samtalen
 - Intervjuerens og barnets rolle skal klargjøres
 - Samtalen bygger opp til at barnet skal gi en fri fortelling

Oppsummering - samtalemetoder

- Litteraturen omhandler i hovedsak samtaler med barn. Kun en av metodene handler om samtale med voksne (Den nødvendige samtalen)
- Fellestrekk for samtale med barn
 - Faseinndelt samtale
 - Innledende del: skape kontakt og tillit
 - Hovedfase: fra generelle tema og frie historier til mer spesifikke tema (trakteformet samtale)
 - Avslutning: oppsummere samtalen, avklare enkeltspørsmål og sikre barnet

BTI: Handlingsveileder, nivå 0

Ved mistanke om vold/overgrep skal saken meldes direkte til barneverntjenesten, se egen handlingsveileder i kvalitetslosen.

Systemer for identifisering og samhandling

- Modeller

- NICE – retningslinjer for omsorgssvikt
- BTI-modellen
- Common Assessment Framework (CAF)
- Oppsporingsmodellen
- NGC – system for å redusere rusmisbruk blant ungdom

- Fellestrekk

- Starter med observasjon av tegn og signaler/generell kunnskap
- Prosedyrer for å forstå/tolke konkrete tegn og signaler hos barn (registrering og samtaler med barn, foreldre, kolleger, eksperter)
- Prosedyrer for å handle på bakgrunn av punkt 1 og 2

